

Черниш Роман Федорович

співробітник Управління СБ України
в Житомирській області, кандидат
юридичних наук

Назарчук Богдан Юрійович

співробітник Управління СБ України
в Житомирській області

ЩОДО ОКРЕМИХ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Два роки Україна перебуває у стані неоголошеної війни. Анексія Криму, масові порушення прав людини як на території АРК, так і на тимчасово окупованих територіях сходу України, злочинна діяльність сепаратистських та проросійських терористичних організацій у Донецькій та Луганській областях (вбивства, викрадення, катування, мародерство тощо), викликали масову вимушену, насамперед, внутрішню міграцію із вищевказаних територій. За різними даними, в Україні зареєстровано від 1 до 2 мільйонів внутрішньо переміщених осіб (ВПО) [3].

В цілому, в світі за минулий рік кількість внутрішніх переселенців зросла на 8,6 мільйонів осіб, в тому числі за рахунок громадян України. Про це свідчать дані Норвезької ради з питань біженців (NRC) і Моніторингового центру щодо внутрішньо переміщених осіб (IDMC), повідомляє Deutsche Welle. Лідерами щодо переселенців стали Ємен, Сирія та Ірак,

в яких за минулий рік зареєстровано понад 4,6 мільйона внутрішньо переміщених осіб. За межами Близького Сходу до переліку країн з найбільшою кількістю внутрішніх переселенців потрапила Україна, яка зайняла четверте місце в загальному списку. Зокрема, протягом 2015 року через конфлікт на Донбасі статус внутрішньо переміщених осіб отримали 942 тисячі осіб [1].

Внутрішньо переміщені особи - це громадяни України, особи без громадянства або іноземці, які легально проживають на території України, що були змушені залишити свої будинки або місця звичайного проживання, зокрема, в результаті/або для того, щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини, стихійних або антропогенних лих, і які не перетинали міжнародно визнаний кордон України.

Громадяни, які змушені були виїхати з Донецької та Луганської областей, зіткнулися з численними проблемами, починаючи від пошуку місця тимчасового проживання, отримання медичної допомоги, до вирішення інших соціальних питань. Тому для забезпечення прав і свобод вимушених переселенців, гарантування безпеки їх життя та здоров'я і створення рівних умов для реалізації їх прав і законних інтересів, держава вжила невідкладних дій щодо створення відповідної законодавчої бази. Зокрема, протягом 2014-2016рр. було прийнято Закони України «Про правовий статус осіб, які вимушені залишити місця проживання внаслідок тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя та обставин, пов'язаних з проведенням антитерористичної операції на території України», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», постанови КМУ від 16.12.2015 № 1094 «Про затвердження Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року», від 01 жовтня 2014 № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» тощо.

Однак непоодинокими є факти зловживання з боку вимушених переселенців, що призводить до надмірного витрачання бюджетних коштів. В першу чергу, зазначене стосується безпідставного отримання з Держав-

ного бюджету коштів, направлених на соціальні виплати (у т.ч. пенсійне забезпечення). Зокрема, у відповідності до положень чинного законодавства, усі види соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам здійснюються за місцем їх перебування на обліку в Україні (місцем фактичного проживання). Проте з 1,3 млн осіб-переселенців понад 60% фактично постійно проживають на території ОРДЛО. Зважаючи на викладене, зафіксовано численні факти здійснення пенсійних та соціальних виплат на підставі неправдивих відомостей про нібито проживання переселенців на підконтрольній Українській владі території. У більшості випадків оформлення соціальних виплат здійснювалось посадовцями органів соціального захисту населення, Державної міграційної служби та Пенсійного фонду України всупереч вимог чинного законодавства України - без присутності тимчасово переміщених осіб.

Тільки у 2016 році зафіксовано 20 фактів спроб переміщення грошей на тимчасово окуповану територію. Вилучено: 3,9 млн. грн.; 878 тис. дол. США; 10 тис. євро; 14 млн. російських рублів; 230 платіжних карток. Використання шахрайських схем штучно збільшило видатки бюджету на декілька мільярдів гривень [4]. Станом на перший квартал 2016 року за вищевказаними протиправними фактами Службою безпеки України до ЄСДР внесено близько 30 кримінальних проваджень.

Найбільш негативним у цій ситуації є те, що використання шахрайських схем збільшило видатки бюджету на декілька мільярдів гривень щомісячно, а отримані в незаконний спосіб кошти у більшості випадків переправлялись на тимчасово непідконтрольні території та використовувались для матеріальної підтримки представників незаконних збройних формувань [2].

На думку фахівців, існуючий порядок державного контролю за дотриманням реєстрації місця проживання внутрішньо переміщеними особами, що володіють правом на щомісячну адресну допомогу, має ряд прогалин і потребує удосконалення, особливо в умовах останніх змін до чинного законодавства.

Так, у відповідності до внесених 24 грудня 2015р. змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014р. № 1706-УП, скасовано обов'язковість проставлення відмітки про реєстрацію місця проживання на довідці про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи територіальними підрозділами Державної міграційної служби [6], хоча проставлення вказаної відмітки передбачено Постановами КМУ від 01.10.2014 р. №509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб» [7] та від 04.03.2015р. №79 «Деякі питання оформлення

і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції» [5].

Вказаному також сприяють останні зміни в чинному законодавстві щодо передачі повноважень із реєстрації осіб від Державної міграційної служби України до органів місцевого самоврядування (згідно Закону України від 10.12.2015р. №888-УІІ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг» та прийнятої на його виконання Постанови КМУ від 02.03.2016р. №207 «Про затвердження Правил реєстрації місця проживання та Порядку передачі органами реєстрації інформації до Єдиного державного демографічного реєстру»).

Враховуючи викладене, в умовах триваючого конфлікту на сході України з метою усунення безпідставного витрачання державних коштів та припинення окремих шляхів фінансування тероризму вважається за доцільне вжити невідкладних заходів, спрямованих на:

- забезпечення доступу відповідних підрозділів органів місцевого самоврядування до єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб;
- поновлення практики періодичного підтвердження внутрішніми переселенцями факту проживання за місцем задекларованої адреси;
- забезпечення ефективного обміну між відповідними підрозділами Міністерства соціальної політики та Державної прикордонної служби України даними щодо виїзду за кордон або на тимчасово окуповану територію осіб, які отримують адресну допомогу;
- закріплення обов'язку органів місцевого самоврядування, на які покладені функції реєстрації місць проживання громадян, повідомляти уповноважені органи про зміну фактичного місця проживання особами, що отримують адресну допомогу;
- запровадження механізму відповідальності за порушення порядку отримання соціальних виплат тимчасово переміщеними особами.

Використані джерела:

1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3680930-ukraina-8lala-clielYerloni-и-5YUи-2a-ki1k18ЦЦ-Ы7lienl8ly>.
2. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [Бир://y/yu.praycla.com.ua/pe/yз/2016/02/25/7100291/](http://byr://y/yu.praycla.com.ua/pe/yз/2016/02/25/7100291/).
3. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/soЩет/аLi cie/27565290. Iiiti>.

4. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=176007&cat_id=39574.
5. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-2015-п>.
6. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.
7. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-й>.